

Zarządzanie profilaktyką społeczną
na poziomie gminy.
Założenia i postulaty.

dr Karolina Kmieciak-Jusięga
Katedra Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji
Akademii Ignatianum

Plan wystąpienia:

1. Jak rozumieć zarządzanie w profilaktyce społecznej?
2. Kompetencje osób zarządzających profilaktyką na poziomie gmin.
3. Z kim i na jakich zasadach współpracują zarządzający profilaktyką na poziomie gmin?
4. Postulat działań zapobiegawczych wg modelu profilaktyki zintegrowanej i koncepcji pozytywnych potencjałów.
5. Dlaczego zarządzanie profilaktyką powinno być na najwyższym poziomie?

Dlaczego zarządzanie profilaktyką?

- * Profilaktyka społeczna jest interdyscyplinarną dziedziną wiedzy i praktyką, której efektywność zależy od jakości współdziałania szeregu instytucji i innych struktur odpowiedzialnych za wychowanie i edukację społeczną.
- * Zarządzanie (nauki o zarządzaniu) jest konkretnym narzędziem, wskazującym na istotę i efektywność systemowego podejścia do działań zapobiegawczych.
- * Sprawne zarządzanie profilaktyką w środowisku lokalnym przekłada się na realne działania w szkołach i innych instytucjach, czyli wpływa na konkretnego człowieka, najczęściej młodego w wieku rozwojowym.
- * Sprawne zarządzanie profilaktyką wpływa na tworzenie się SYSTEMU działań profilaktycznych, który:
  - * jest oparty na jednym paradygmacie filozoficznym,
  - * ma swoje podstawy teoretyczne,
  - * jest nadzorowany przez jedną osobę (pełnomocnika lub inny autorytet),
  - * jest przyjmowany, rozumiany i według planu wdrażany przez realizatorów działań profilaktycznych.

Koncepcja i cel badań pilotażowych

- ◆ Celem badań było uzyskanie informacji o działalności zarządczej osób odpowiedzialnych za kształt profilaktyki społecznej w wybranych gminach na terenie małopolski.
- ◆ Respondentami byli pełnomocnicy wójtów ds. uzależnień i profilaktyki w gminach wiejskich.
- ◆ Metodą badawczą był wywiad jawny, przeprowadzony na podstawie wcześniej przygotowanego kwestionariusza.
- ◆ Głównym problemem badawczym było pytanie o **metody i techniki zarządzania profilaktyką w gminach w zakresie instytucjonalnym** (metody, formy współpracy) i **osobowym** (jakość podejmowanych relacji, metody komunikowania się). Pytano o podejście teoretyczne, kompetencje i współpracę międzyinstytucjonalną.

Zarządzanie w profilaktyce społecznej to:

W szerokim rozumieniu:

- ◆ Proces działań zapobiegających zachowaniom ryzykownym mieszkańców danej społeczności lokalnej:
- ◆ Organizowanie zespołu doradczego i wykonawczego
- ◆ Realizacja rzetelnej DIAGNOZY środowiska lokalnego, rozpoznanie potencjałów społeczności.
- ◆ Wyznaczanie celów działań profilaktycznych (zarządzanie poprzez cele: Cel realny, praktyczny, mierzalny to stan po zmianie. Osiąganie celu to proces: wyznaczenie celu głównego, celów szczegółowych, dobór realizatorów, metod i środków, realizacja zadań).
- ◆ Opracowanie realnych sposobów działania i współdziałania
- ◆ Opracowanie planu i harmonogramu działań
- ◆ Wdrażanie programów profilaktycznych

W wąskim rozumieniu:

- ◆ Proces działania zapobiegawczego w ramach jednego programu (zarządzanie programem):
- ◆ Opracowanie teoretyczne programu wedle standardów jakości, umiejscowienie programu w konkretnym paradygmacie, dokonanie diagnozy pod kątem wdrażania konkretnego programu
- ◆ Dobór i szkolenie zespołu wykonawczego
- ◆ Przeprowadzenie programów pilotażowych
- ◆ Realizacja programu i równoległa ewaluacja procesu
- ◆ Modyfikacja programu
- ◆ Dalsze prowadzenie programu
- ◆ Ewaluacja procesu i wyniku
- ◆ Ponowna modyfikacja programu

Jak rozumieć zarządzanie w profilaktyce społecznej?

Zarządzanie profilaktyką to przede wszystkim:

1. **planowanie** działań profilaktycznych na poziomie gminy (planowanie współpracy międzyresortowej oraz szczegółowe planowanie działań dla każdej placówki/institucji)
2. **metody motywowania wykonawców i realizatorów** działań profilaktycznych w gminie do systemowej pracy i łączenia swoich obowiązków z działaniami profilaktycznymi (np. nauczyciele w szkołach czy pracownicy socjalni w OPSach)
3. **systematyczne prowadzenie diagnozy** środowiskowej, szczególnie pod kątem rozpoznawania potencjałów społeczności, **rozumienie znaczenia partycypacji społecznej w profilaktyce lokalnej**
4. **realizacja** działań profilaktycznych i równoległa ich **kontrola** na poziomie gminy (monitoring i ewaluacja)
5. **wdrażanie modyfikacji** i poprawek do systemu po zakończeniu planowanych działań, konsultacje społeczne, **diagnoza środowiska lokalnego** i podejmowanie decyzji wspólnie z zespołem doradczym.

Jakie kompetencje powinny mieć osoby zarządzające profilaktyką?

- ◆ Wg. zestawienia statystycznego z 2013 r, pt.: PROFILAKTYKA I ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH W POLSCE W SAMORZĄDACH GMINNYCH (parpa.pl), osoby zarządzające profilaktyką w gminach małopolskich (180 gmin) mają wykształcenie: medyczne (4), psychologiczne (4), prawnicze (6), uprawniające do zawodu pracownika socjalnego (21), pedagogiczne (25 osoby), **administracji publicznej (89)**, niezidentyfikowane (32).

Główne kompetencje postulowane:

- ◆ Wykształcenie: pedagogiczne lub psychologiczne,
- ◆ Umiejętności: współpracy międzyresortowej, komunikacyjne i organizacyjne,
- ◆ Kompetencje zawodowe/doświadczenie: tworzenie i prowadzenie projektów i programów profilaktycznych, diagnoza środowiska lokalnego

Z kim i na jakich zasadach współpracują zarządzający profilaktyką na poziomie gmin?

1. **Zespół ekspertów:** podstawą funkcjonowania systemu profilaktyki powinien być jest zespół równoprawnych partnerów, z których każdy jest ekspertem dysponującym znaczną autonomią w swoim obszarze kompetencyjnym. Tak ukonstytuowany zespół wybiera LIDERA, który podejmuje ostateczne decyzje.
2. **Współpraca ze szkołami:** w zespole ekspertów powinien być przedstawiciel szkół, który koordynuje, czuwa nad realizacją i ewaluacją Szkolnych Programów Profilaktyki.
3. **Współpraca z Ośrodkami Pomocy Społecznej:** przedstawiciel OPS w zespole ekspertów, który koordynuje przedsięwzięcia profilaktyczne w ramach działalności OPS.
4. **Współpraca ze służbami mundurowymi:** przedstawiciel w zespole ekspertów, który koordynuje profilaktyczne działania w ramach pracy policji i innych służb.
5. **Współpraca z parafiami, związkami wyznaniowymi, NGO:** w zespole ekspertów przedstawiciel w/w organizacji, które działają w ramach profilaktyki społecznej. Działania muszą być koordynowane z SPP i pracą OPS.

Postulat działań zapobiegawczych wg. Modelu profilaktyki zintegrowanej

(Grzelak, 2009, 2015):

- ◆ Postrzeganie poszczególnych problemów i zachowań ryzykownych młodzieży **w szerokim kontekście** wielu innych problemów i zachowań ryzykownych, także osób dorosłych,
- ◆ **Analizowanie wzajemnych powiązań między różnymi problemami młodzieży** oraz poszukiwanie ich wspólnych przyczyn i uwarunkowań (czynników ryzyka),
- ◆ **Podkreślanie znaczenia czynników chroniących** w profilaktyce, w tym zwłaszcza tych, które chronią przed wieloma problemami i zachowaniami ryzykownymi jednocześnie,
- ◆ **Korzystanie z szerokiej gamy wskaźników dotyczących wielu różnych problemów** i zachowań ryzykownych zarówno w badaniach diagnostycznych, jak i w badaniach ewaluacyjnych,
- ◆ Dostrzeganie i uwzględnianie w profilaktyce roli różnych podmiotów mających wpływ na młodzież: rodziców, dziadków, nauczycieli, samorządu, organizacji pozarządowych, organizacji religijnych czy wreszcie samej młodzieży,
- ◆ **Postrzeganie człowieka w kontekście wszystkich jego wymiarów: fizycznego, psychicznego, intelektualnego, społecznego i duchowego,**
- ◆ Pragmatyczne podejście do profilaktyki, wyrażające się w poszukiwaniu formuł działania, które przyniosą maksymalne efekty przy możliwie najniższych nakładach.

Jako podstawę myślenia o dobrym zarządzaniu profilaktyką można przyjąć:

7 dźwigni skutecznej profilaktyki

1. Kieruj swoje działania na to co dobre (koncentracja na pozytywnym potencjale młodzieży i całej społeczności lokalnej).
2. Prowadź działania zintegrowane (wtedy działania będą całościowe, a nakłady-ekonomiczne)
3. Bazuj na zasobach społeczności lokalnej (rodzina, Kościół, szkoła).
4. Wzmacniaj wartości i marzenia młodzieży poprzez działania wychowawcze i profilaktyczne.
5. Stosuj zasadę WiP (najpierw wychowanie, potem profilaktyka).
6. Tworząc strategię zadbaj o maksymalne efekty przy minimalnych kosztach (zasada pomocniczości i ekonomicznego podejścia).
7. W każdym działaniu postaraj się współpracować z właściwymi ludźmi.

Koncepcja pozytywnych potencjałów

Dobre zarządzanie profilaktyką powinno skupiać się na pozytywnym potencjale, a nie na problemach społeczności lokalnej, ponieważ:

- ◆ szukanie potencjałów u młodych ludzi jest bardziej efektywne w pracy wychowawczej (pozwala znaleźć pozytywne punkty oparcia) niż skupianie uwagi na problemach i wadach
- ◆ badając potencjał poznajemy jego możliwości i siłę sprawczą, a skupiając się na problemach- poznajemy tylko problemy
- ◆ przekonanie dorosłych o pozytywnych możliwościach młodzieży sprawia, że chce ona być jeszcze lepsza i kształtuje pozytywną tożsamość
- ◆ rozwijanie potencjałów kreuje pozytywną profilaktykę, skupianie się na problemach determinuje przede wszystkim działania polegające na likwidacji, czy minimalizowaniu czynników ryzyka
- ◆ skupianie uwagi na pozytywach buduje siłę i wiarę w sukces

:-)

Dlaczego zarządzanie profilaktyką powinno być na najwyższym poziomie?

- ◆ Wysoki poziom zarządzania profilaktyką przyczynia się do systemowego wprowadzania postulatów profilaktyki zintegrowanej. Systemowość oznacza przyjęcie przez wszystkie podmioty współpracujące na polu profilaktyki jednego paradygmatu i **jednej drogi myślenia o profilaktyce**.
- ◆ Jednomyślność w zarządzaniu profilaktyką determinuje wdrażanie programów i projektów opartych na podobnych założeniach teoretycznych i podobnej filozofii człowieka. **Nie ma możliwości wprowadzania skutecznej profilaktyki w danej społeczności lokalnej, która jest oparta na wielu różnych, wykluczających się podejściach teoretycznych!**
- ◆ Dobre zarządzanie profilaktyką skierowane do dzieci, młodzieży i przede wszystkim dorosłych (rodziców, nauczycieli) wpływa na podwyższenie poczucia bezpieczeństwa w społeczności lokalnej, jednocześnie dając poczucie wolności członkom społeczności.